

FALSE NOTEN 2

Hans Laurentius

Valse noten

**FILOSOFISCHE FRAGMENTEN IV -
VERDERE GEDACHTEN EN PROVOCATIES**

BOEK 2

2024

Hans Laurentius
Valse noten - Boek 2

ISBN 9789464929911

© 2024 Hans Laurentius
www.hanslaurentius.nl

Omslag ontwerp, lay-out, foto en feedback
Onze Ontwerpster, Kasia Wozniak
www.onzeontwerpster.nl

Redactie, correcties en feedback
Cecile Poels

Alles uit dit boek mag zomaar zonder specifieke toestemming van de auteur vermenigvuldigd en verspreid worden mits voorzien van bronvermelding (naam auteur en titel boek) maar natuurlijk niet voor commerciële doeleinden – al zal dat laatste ook vast niet meevallen. ☺ Wil je op genoemde wijze een tekst uit dit boek of een ander schrijfsel van me gebruiken in een workshop of zo: no problem.

Valse noten 2: een openingssalvo

TRIGGER WARNING:

AAN DIT BOEK IS **GEEN SENSITIVITY READER** TE PAS GEKOMEN

‘Eenling zijn betekent dat je van een feit – iedereen is eenling – een taakstelling maakt voor je leven en denken. Dan merk je ook hoe lastig het is om te bepalen of jijzelf denkt en ervaart of dat de maatschappij in jou denkt en ervaart.’

Rüdiger Safranski – *Eenling zijn – Een filosofische uitdaging*

‘Het leven is gevaarlijk, Marion, er kan ons elk moment van alles overkomen. Dat weet jij, dat weet ik, en als ze het niet weten, dan hebben ze niet opgelet, en als je niet goed oplet, leef je niet volledig.’

Paul Auster – *Baumgartner*

‘The only reason people do not know much is because they do not care to know. They are incurious. Incuriosity is the oddest and most foolish failing there is.’

Stephen Fry

‘To live fully is to live with an awareness of the rumble of terror that underlies everything.’

Ernest Becker – *The denial of death*

‘Wat er verder ook gebeuren mag, stompzinnig zullen we blijven.’

Gustave Flaubert

‘Bijna alles wat ons troost is nep.’

Iris Murdoch

‘Een zaak, hoe rechtvaardig ook, wordt schadelijk,
zodra die zaak wordt verdedigd door een fanaat.’

Fernando Aramburu

‘Onze diepste bedoelingen zijn toekomstplan én ontvluchtingspogingen
tegelijk, onverbreekelijk verbonden.’

J.P. Sartre – *De woorden*

‘Waar mensen in massa bijeenzijn, daar verschijnt onmiddellijk
een leider. De massa verzekert door middel van een leider haar ijdele
verlangens en de leider put uit de massa wat hij nodig heeft.’

Andrej Platonov – *Tsjevengoer*

‘Een strijd zonder vreugde is een verkeerde strijd.’

Germaine Greer – *De vrouw als eunuch*

‘We should never allow our fears or the expectations of others
to set the frontiers of our destiny.’

Martin Heidegger

‘The trouble is that most people just want to be right.
The very best people, however, want to know *if* they are right.’

John Cleese

‘Anyway, there’s something wrong with everybody
and it’s up to you to know what you can handle.’

E. Annie Proulx - *Close Range: Wyoming Stories*

‘Wanneer jullie je eigen lijden nog geen uur op je wilt laten drukken en aanhoudend alle mogelijke ongeluk reeds lang van tevoren vóór wilt zijn, wanneer jullie leed en onrust in het algemeen ervaren als slecht, verfoeilijk, vernietigingswaardig, als smet op het bestaan: welnu, dan hebben jullie, behalve jullie religie van het medelijden, ook nog een andere religie in jullie hart, en deze is misschien wel de moeder van de eerste: – de religie van de behaaglijkheid. Ach, hoe weinig weten jullie van het geluk van de mens, jullie behaaglijken en goedmoedigen! – want het geluk en het ongeluk zijn tweelingen, die samen opgroeien, ofwel, zoals bij jullie, samen – klein blijven!’

Friedrich Nietzsche

‘Monsters bestaan, maar er zijn er te weinig om echt gevaarlijk te zijn.
Gevaarlijker zijn de normale mensen.’

Primo Levi

‘Het geloof in de vooruitgang is de prozac van de denkende klasse. In de wetenschap is vooruitgang een feit, in ethiek en politiek is het bijgeloof.
(...) De menselijke kennis groeit, maar het menselijke wezen blijft ongeveer gelijk. Het menselijk bestaan kan zelfs barbaarser en irrationeler worden wanneer de wetenschappelijke kennis toeneemt.’

John Gray – *Provocaties*

‘Filosoof zijn is een manier om het eigen leven bewust te leiden,
het door middel van permanent en onderzoekend vragen
voortgang, vorm en richting te geven.’

Wolfram Eilenberger

Voorwoord

Dit (tweedelige) boek werd geschreven tussen februari 2021 en eind december 2023 – vandaar dat er soms in een voetnoot staat ‘ik las onlangs (met een datum) nog dit’. Het schrijven werd een beetje opgehouden door wat neurologisch ongemak waar u wellicht reeds van hoorde, dus daar ga ik maar niet verder op in, maar ik denk niet dat dat op zichzelf nadelig was voor het project. Hoe dan ook, ze zijn er nu, zodat ik na deze inleidende nietszeggenheid, een kleine introductie kan presenteren.

Bijsluiter: lees slechts enkele noten of pagina's per dag, zodat ze het best hun werk kunnen doen en u zichzelf niet overvoert!

Indien men waarachtig, eigenlijk en menselijk wil, durft en kan zijn, dient men – sowieso als onderrichter en deler – de specifieke mens die men voor zich heeft een zinvolle respons te geven... en dus niet steeds simplistisch een statische ‘leer’ te verkondigen. Ik spreek, prikkel, confronteer, vraag, stel vast, doe voor, improviseer, kritiseer, reik aan, steek de draak met, én bemoedig altijd vanuit een creatieve en welwillende menselijkheid, hoe men mij of mijn woorden ook wil opvatten, beoordelen of veroordelen... Ik schrijf ook zo; om te prikkelen, iets los te maken, te openen, te doen herzien, en om intellectueel en emotioneel te doen opgroeien, te innoculeren, – maar *nooit* om iemand de wet voor te schrijven of absoluutheden op te dringen – ik ben immers geen ideoloog, politicus of gelovige. Ik reik hooguit kansen en mogelijkheden aan, de aanzet tot een volgende zinvolle stap of herijking voor de concrete mens die ik tegenover mij aantref.

Oké. *Filosofie is geleefd weten*, zoals Max Stirner zei. Geleefde betekenis, en van nature immer wordend, en derhalve een proces, zoals alles wat u kent een proces is – indien u oplet(te) tenminste. Het is tevens een moedige poging tot redelijkheid, helderheid, authenticiteit, vrijheid, tegenwoordigheid van geest én van creativiteit (want is vrijheid niet van nature schepend?) in een tamelijk irrationele, chaotische, contingente en absurde we-

reld die *altijd* naar wanorde neigt. Een wereld ook waarin iedereen op elk moment van alles kan overkomen – en waarin ‘rechtvaardigheid’ meer idee of gevoel dan *factum* is.

Het filosofisch of reflecterend en onderzoekend leven is een moedwillig bewust ervaren en steeds opnieuw beschouwen van alle interacties daarmee en daarin, inclusief die in zichzelf, op, laten we zeggen fenomenologisch en/of existentieel, niveau: in de feitelijke rechtstreekse, maar vaak over het hoofd geziene, reële ervaring van ons er-zijn. Een vitale en aandachtige, en zoals gezegd, tevens creatieve, levenshouding dus... waarbij men tracht allerlei menselijke mogelijkheden, vaardigheden en kwaliteiten te ontwikkelen, het gevoelsleven bewust wil ervaren, en tevens de praktische kanten wil leren kennen opdat men zo volledig en volwaardig mogelijk kan bestaan, mede vanuit een weigering om morgen nog net zo dom te zijn als gisteren. Het is ook een poging om helder te krijgen wat het spanningsveld tussen het ‘ik-en-‘men’ behelst, en hoe men betreffende dit thema en de andere belangrijke spanningsvelden het beste kan navigeren – de ethische spanningsvelden bijvoorbeeld, of die tussen veiligheid/zekerheid versus vrijheid/creativiteit, om maar wat te noemen. En eventueel zelfs tot zelf-observatie over te gaan of (nog erger – grijns) de aandacht te leren schenken aan Bewustzijn zelf en ook van daaruit te leren zijn en zien – en hoe deze schenking ons kan veranderen – van binnenuit.

En van dat hele proces ‘in mij’ doe ik hier wederom openlijk verslag... want zichzelf tonen en wat men meent te weten – en hoe men leeft en denkt – trachten te delen, zijn vanzelfsprekende aspecten van dit bewust geleefde weten en het onderzoekende, geïnteresseerde (en derhalve filosofische) er-zijn. En zeker voor een professionele onderrichter (wonderlijk voor mij dus, hoe weinig leraren zich op zulke wijze durven blootstellen, verantwoordt of laten zien – en hoe velen van hen dit alles vrij goedkoop afwimpelen met tal van citaten en, veelal, ‘spirituele’ uitvluchten).

Ik zal daarom – vanwege de filosofische, inherente verplichting om verantwoording af te leggen – uiteraard nooit enkel bekritisieren of iets ophemen, maar steeds ook – en soms simpelweg via het kritisieren – andere mogelijkheden, zienswijzen en perspectieven aanreiken, want zonder dat ook te doen zou het nogal gemakzuchtig of vrijblijvend en nogal goedkoop

zijn. Ik zal ook soms dingen noteren of vermelden waar ik het niet mee eens ben, maar die wel degelijk aandacht vragen, of legitimiteit hebben.

Voor mijn, wederom tussentijdse (!) opvattingen, die u ook zult tegenkomen in dit boek, geldt dat ik deze, zoals altijd, zal beargumenteren, trachten aan te tonen en onderbouwen, want ik beweer zelden zomaar iets. Wie ergens iets van vindt, dient immers aan te tonen waarom men dat vindt alsmede hoe men daarbij of daartoe komt... men kan die noties en hoe ik daartoe kom vrij goed volgen indien men mijn boeken aandachtig genoeg leest – openheid van zaken is immers een goede zaak, en een eenvoudige kwestie van eerlijkheid. Veel van de *valse noten* zijn gerelateerd aan andere noten en aan mijn voorgaande boeken met ‘filosofische fragmenten’. De samenhang, of hun ineengrijpen, zal zich tonen aan wie dat wenst te zien, en ze traag genoeg inneemt – wie dat niet wenst kan ze gemakshalve uit verband trekken, dat mag ook. Ik druk me trouwens al schrijvend vaak wat scherper uit dan in de vele interacties met m’n medemensen...

Om het simpel te maken, hierbij nog een dualistische tegenstelling. Wat je als mens zoal meemaakt, is in de grond van de zaak de wisselwerking van de wereld en de anderen, met jouw aannames, premissen, kwaliteiten, emotionele bagage, beperkingen, karaktertrekken, enzovoorts. Er zijn mensen die dit alles zo bewust en aandachtig mogelijk proberen te beleven en beschouwen, en zij die dat niet of nauwelijks doen. Die bewuste, aandachtige belevers kan men bijvoorbeeld filosofen noemen, de anderen niet. Die meer bewuste mensen overdenken en onderzoeken de gebeurtenissen en hun responsen en reacties betreffende hun botsingen en interacties met de realiteit, de anderen doen dat niet of nauwelijks. De eerste groep wil vooral in toenemende mate tot een dieper verstaan komen, de meeste mensen willen vooral de schijn van controle handhaven, willen vaak vooral van dingen af, het leuk hebben en meetellen. De eerste groep klaagt niet of nauwelijks, de tweede vaak en snel. De eerste groep kan van al wat gebeurt leren, de tweede in principe ook, maar doet dat niet of nauwelijks. De eerste groep beschouwt de eigen uitgangspunten, gevoelens en overtuigingen dus ook kritisch, de tweede niet of nauwelijks, sterker nog, de meesten klampen zich er vooral aan vast, en trachten deze vooral te beschermen en in stand te houden. De eerste groep ontwijkt zichzelf niet,

de tweede graag en vaak. De eerste groep vertoont moed, eigenheid, interesse en veerkracht aangaande het er-zijn, de tweede minder, nauwelijks... of niet. De eerste categorie is nieuwsgierig naar het waarom en hoe der dingen, en dus ook nieuwsgierig naar hun eigen zo-zijn, de tweede nauwelijks of niet – en dus leert die groep amper iets.

De rest mag u zelf aanvullen...

Ik zie natuurlijk graag dat men – in elk geval deels – van de tweede naar de eerste categorie verhuist – voor zover dat gaat, gezien onze aard en het absurde van de wereld, – en ter stimulans daarvan dient in essentie mijn werk – om u wat van uw plek te prikkelen. Het is er immers om u te dienen en motiveren tot meer eigenheid en resistentie, ook indien niet alles u aanstaat. Weet u dat ook weer.

Camus beweerde geen filosoof te zijn en zich vooral af te vragen hoe te leven indien men (juist) niet in god noch in de rede gelooft. Nou, god bestaat niet, de rede wel, maar de rede alleen is inderdaad niet genoeg, zou ik tegen hem hebben gezegd – mensen varen immers vooral op hun emoties en gevoel. Er is echter ook nog zoiets als vaardigheid. Om *bewust* te leren voelen, nadenken en reflecteren, de intuïtie adequaat te leren gebruiken, de ogen open te krijgen of houden alsmede het hart. Een mens kan leren, dus ook hoe te leven... en vaardigheid brengt wellicht ook waardigheid. Bovendien zijn mensen als John Gray en Peter Sloterdijk wél filosoof, maar tevens areligieus, zonder overspannen verwachtingen van de rede (of het heil van de wetenschap), en zonder blindheid ten aanzien van de rommeligheid betreffende De Verlichting. Maar ze zijn er geen vijanden van, net zomin als ondergetekende overigens. Kritiek hebben op, en tevens een open oog en oor houden voor andere noties en feiten, inclusief onze evolutionaire, dierlijke aard, is immers iets heel anders dan een eenzijdige vijandigheid aangaande de Verlichting of primitieve gelovigheid – in religieuze zin of in de zin van het ‘voelen’ van de verlichtingsidealen als dogma’s of ze zien als panacee.

Hun ‘rede’ is dus helder genoeg om er zowel waardering voor te hebben als in te zien dat homo rationalis een fictie is en er ook andere menselijke trekken bestaan. Mede daarom zijn voor mij dat soort lui uiteindelijk het meest interessant, want ze beseffen dat een mens noch een goddelijk wezen is, noch een beest.

Hoe dan ook, ik hoop dat mijn notities, fragmenten, inzichten, opvattingen en andere uitingen van hardop denken u zullen voeden, doen schuren, upgraden en/of verrijken, in welk van de twee bovenstaande, moedwillig gesimplificeerde categorieën u uzelf ook indeelt – door welke oorzaken dan ook – zodat u nog vrijer en echter kunt leven. Mijn premisse is immers dat iedereen op tal van terreinen kan vorderen en verschuiven, in welke mate zal vanzelf wel blijken. Maar, zoals vaker gezegd, zonder interesse, nieuwsgierigheid én enige inspanning of ‘wil’ komt niets wezenlijks tot stand. En ik heb graag dat mensen ‘staan’ of gaan staan, dat zal helder zijn, al zijn wij tamelijk acrobatische en absurde wezens, want...

‘Eeuwig op zoek naar een veilige plek om zich aan te hechten is de mens een wezen in permanente vrije val, dat al vallend door de oneindige leegte, de wereld vanuit de vreemdste perspectieven beziet’, zoals John Gray ons voorhoudt.

Nou, een flink aantal perspectieven, in verschillende mate van vreemdheid, zullen in dit boek de revue passeren. Het kan evenwel, tot slot nog, zinvol zijn de inleiding en enkele van de eerste noten uit *Boek 1* (met name -1, 0 en 3) nogmaals te lezen voor meer begrip van de context van mijn schrijverijen (vooral als u soms wat moeite ervaart met mijn ‘toon’) – die overigens in wezen altijd als een pleidooi voor meer helderheid, eigenheid, resistentie, vrijheid en eerlijkheid is op te vatten.

In Boek 1 schreef ik bovendien:

418. *Vervelend?* – Maar zijn (mijn) stellingen niet in wezen vragen dan? Veronderstelt mijn punt – zowel letterlijk als figuurlijk, niet steeds een opening?

Dank alvast voor uw aandacht, ik wens u bij dezen een zo eigenlijk, scherpzinnig en vreugdevol mogelijk bestaan toe. En nogmaals: *lees maar een klein aantal noten per dag...*

Enjoy.

Hug, HL – februari 2024, Heijen

Valse noten 2

695 Wie zegt nergens in te geloven, is een leugenaar. Sprak deze de waarheid, dan zou zelfmoord de enige logische conclusie zijn.

Ik zeg dan weleens nergens in te geloven, maar ik bedoel dan simpelweg of vooral dat ik niet in ideologieën trap – van welke aard dan ook – , en niet in ‘bovenwerelden’ of ander ‘goddelijk’ gefantaseer, geen enkel dogma aanvaard, en geen enkele ‘leider’ zal volgen. Ik beschik immers over hersens, een eigen navigatiesysteem, en derhalve een zekere mate van wakkere kloppendheid. Maar desondanks blijf ik slechts een mens... begrijpen?

‘Man must always imagine and believe in a “second” reality or a better world than the one that is given him by nature.’ Ernest Becker – *The denial of death*

Op pagina 330 van Fernando Aramburu’s *Het tellen van de dagen* concludeert Toni, de hoofdpersoon: ‘De mens is van nature een bedrieger.’

696 Waar de bewuste geest in meent te geloven, hoeft niet overeen te komen met waar diens totale systeem of organisme wel of niet in gelooft of op vaart – noch met de enorme gevarieerdheid van diens beweegredenen en impulsen. Er is geen bewust idee nodig om onderhevig te zijn aan de complexiteit van *de wil tot zijn* en de werking van ‘het onbewuste’. Er is ook geen enkel bewust idee machtig – of overtuigend – genoeg om het hele ‘dorp’ dat u bent – of waaruit u bestaat – permanent onder controle te krijgen, of om te smeden tot een ondeelbaar en consistent, kristalhelder geheel. Maar proberen of voorwenden zullen we het – de mens maakt zichzelf en anderen immers erg graag iets wijs.

697 Ook zij die niet in ‘de liefde’ geloven kunnen verliefd worden. Wat uiteraard niet bewijst dat liefde en verliefdheid iets met elkaar van doen hebben, of dat liefde enkel iets goeds zou zijn.

Zijn we eigenlijk verliefd op de ander of op het verliefd zijn zelf? Hoe zo’n intoxicatie ons plotsklaps kan veranderen in een door eros overrompelde, voor ons gevoel verheffende, ultralevendige slavernij; het zet bijna de hele verdere wereld buitenspel... en maakt ons tot stralende, hunkerende, angstige, zichzelf en de geliefde overschattende, halfdronken, gepijnigd gelukkige dwazen die in een kolkende rivier willen springen zonder reddingsvest. Wonderlijk...

698 Enkel de onnadenkenden geloven dat liefde louter goeds brengt, of dat het alles is wat je nodig hebt. Meestal lijden deze simpele zielen bovendien aan slechtheid en vergeetachtigheid. De tijd zal hen leren.

699 Hoe jammer voor de zich monogaam wensende mens dat liefde en lust vaak niet lang, of zomaar, goed samengaan, net als zekerheid en spanning.

700 Tijdens trouwerijen zou iedereen die echt genegenheid voelt voor het bruidspaar moeten huilen, jammeren en bezwaar maken... vooral tijdens het uitspreken van de geloften. Precies op dat moment veroordelen beiden zich namelijk tot toekomstig leugenaar en verrader. Bij het tekenen van de huwelijksakte, tekenen ze hun eigen vonnis én dat van elkaar.

701 Alleen wie niets belooft, kan nooit een verrader worden. Maar of dat genoeg is?

702 Liefde, belofte, zekerheid, vertrouwen, veiligheid, genegenheid, bezit... wat een vreemde combinatie van eisen. Bovendien, zijn mensjes niet veel te veel gefixeerd op 'het vinden van de juiste persoon', in plaats van zelf een zo optimaal mogelijk mens te zijn? En ben jij zelf eigenlijk wel *'the right or true one'*? *Ever considered that?*

703 Wat u ook zegt of doet, het kan en zal tegen u gebruikt worden, vroeger of later, door de ander of door uzelf. Wees daarop voorbereid als u weer eens aan het praten slaat.

704 Wie werkelijk beseft dat alles wordend is, er geen absolute waarheden bestaan, dat elke gedachte wankel is, dat alles tegen hem of haar gebruikt kan worden, dat het onmogelijk is het iedereen naar de zin te maken, dat iedereen minder redelijk (of gestoord) is dan wordt aangenomen, en dat het leven tijdelijk is, kan vrijuit spreken, handelen en leven, of raakt geparalyseerd.

705 Wie altijd bang is om het verkeerde te zeggen of te doen, bijvoorbeeld uit vrees om wie dan ook te kwetsen, zal nooit iets zeggen of doen wat van enige betekenis is. Laat staan dat zo iemand grappig of interessant of verfrissend kan zijn. Sloterdijk zei niet voor niets, in zijn *Kritiek van de cynische rede*: 'Dat wat geen satire kan verdragen is vals.'

706 *Ambitie.* – Er zijn verschillende vormen van ambitie. Bijvoorbeeld de ambitie voor louter persoonlijk gewin en het uit zijn op macht, die vorm is onverantwoordelijke ambitie te noemen, en is vrij lelijk – het maakt de wereld lelijker, akeliger dan nodig is – pas altijd op voor dit soort ambitieuzen. Of de ambitie om veilig opgenomen te worden in een kudde of een paar kuddes – oftewel je lekker te verschuilen achter en tussen anderen. De eerste groep bestaat uit egoïsten, de tweede groep uit conformisten.

Maar er is ook de ambitie mogelijk om een praktisch, politiek, relationeel, creatief of sociaal probleem op te lossen of te verhelderen, of zo goed als je kunt ergens aan bij te dragen. Daar is niks mis mee uiteraard. De wens goed werk te leveren – ook op je werk -, lijkt me een goede zaak, en al heb ik persoonlijk wellicht weinig op met de term ‘ambitie’ an sich, ook ik zal zo goed als me mogelijk is trachten te schrijven, spreken en aan zaken bij te dragen, in zoiets dagelijks als het huishouden, in sociale ontmoetingen en dus ook in m’n werk.

In die zin ben ik dus ambitieus, en bijvoorbeeld Niek of Gerda ook als we samen een bijeenkomst organiseren, of Jan wanneer hij een satsangvideo maakt of bijdraagt aan een nieuw boek door audio uit te schrijven, en mede-uitschrijvers te instrueren. Of zoals Kasia als ze flyers voor ons ontwerpt of boeken voor me opmaakt en van een fraaie omslag voorziet, of mijn website *update*. Of zoals Cecile die zo goed mogelijk mijn teksten corrigeert en me van feedback voorziet.

In die zin is ambitieus zijn – een zinvolle bijdrage leveren, en goed werk leveren, – dus een goede zaak! (Zo ook uiteraard indien men meer eigenheid nastreeft...)

Misschien dat het manco er bij mij in zit, dat ik bovenstaande allemaal voor nogal vanzelfsprekend houd, waar het dat niet is, want uiteraard zijn er zat mensen die onderpresteren, de kantjes ervan aflopen, dingen afschuiven op anderen, of zelfs zaken moedwillig laten mislopen, en wat dies meer zij: allemaal ‘strategieën’ die die mensen zelf niet dienen en die anderen, en dus de samenleving, onnodig belasten met de slechte resultaten. Bovendien train je je kwalijke kwaliteiten en tekortkomingen op die manier. Dat maakt meteen jouw leven ook rommeliger en meer oneigenlijk dan nodig is.

Een ambitie zou dus kunnen zijn hiermee te stoppen, en je ertoe zetten de dingen op de juiste wijze te doen, ofwel zoals ik het in De Tao noemde: vaardigheid te ontwikkelen, en daarmee waardigheid.

Enne, spreek anderen aan op slecht werk, luiheid, laksheid, sabotageingen of onaanbachtigheid – uiteraard niet in plaats van zelf te *upgraden* waar nodig, maar ook. Een leuke en simpele vuistregel zou dus kunnen zijn: als je iets doet, doe het dan goed! De wereld ietsje beter maken is heel gemakkelijk! Want prutsers, en ongeïnteresseerde, incompetenten, dwarse en onaanbachtige lui bezorgen iedereen last.

Ambitie overstegen hebben is dus iets anders dan een ongemotiveerd, initiatiefloos en on-nieuwsgierig type zijn...

707 *Bespreking.* – Het eerste boek van Merrell-Wolff was een persoonlijk verslag van zijn ervaringen tijdens zijn transformatieproces. Dat maakte het een toegankelijk en levendig verslag, maar tevens soms wat inconsistent en nog te gekleurd door gangbare, overbodige én misleidende spiritueel-religieuze noties van de nog wat verbaasde, onkundige beginneling. Dit boek is de gerijpte, filosofische onderbouwing van wat ervaren werd. Degelijker en consistenter derhalve, niet per se gemakkelijker voor de lezer die niet gewend is aan ‘serieus’ denk- en kijkwerk. Dat gezegd hebbende, was ik blij te lezen dat volgens Franklin ‘onvolwassen mystici geen kapiteins zijn’, dat ze er daarom termen als God bij halen, bijvoorbeeld als verklaring voor ‘het sturend principe’, maar dat de meer volwassen geestelijke reizigers zich ontdoen van dergelijke termen.

De nog onvolwassen variant overkomt alles eigenlijk, is tamelijk willoos aan het proces overgeleverd, en noemt het dan maar mysterieus of ‘godelijk’, waar de volwassen ‘mysticus’ zelf reist. Een zéér belangrijk punt. Tevens maakt hij duidelijk dat meditatie ertoe dient om steeds helderder de aard van Bewustzijn te doorgronden, wat echt iets anders is dan waar het gewoonlijk bij blijft: een ontspanningstechniekje om vervolgens gewoon door te jakkeren op de bekende weg. Ook het nogal onderschatte belang in het ontwakingsproces van een goed ontwikkelde rede (het vermogen tot helder denken) wordt benadrukt, net als de component tijd. Want het was zelfs voor een serieuze zoeker met grote inzet, intelligentie en bereidwilligheid

als Franklin lastig om ‘voorbij de oriëntatie op wereldse verlangens’ te geraken, en de juiste mate van ‘walging’ te ontwikkelen ‘voor praktisch alles wat de wereld betrof’, en om te ontkomen aan ‘intellectuele luiheid’.

Hij wilde immers niet iets spiritueels ‘integreren’ in het ‘dagelijks leven’, maar realisatie, en zag in dat ‘het voelen en willen’ meer tijd nodig hadden dan het verstand.

Na dit soort bespiegelingen gaat Merrell-Wolff aan de hand van 56 aforismen, die alle worden uitgewerkt, diep in op de aard van Bewustzijn – met én zonder object(en).

Helder wordt dat het in het proces gaat om het doen ontwakken én ontwikkelen van geestelijke vaardigheden, zoals het vermogen de aandacht terug naar de bron te brengen, ofwel, het bewustzijn bij zichzelf thuis te laten komen (aandachtkunde dus) en het vermogen ‘te verzinken in Bewustzijn’ – om te worden wat wordt onderzocht. Meditatie is immers niet het ‘streven naar een subtiel object of ervaring’. Bewustzijn kan niet tot object gemaakt worden, maar alleen ‘van binnenuit’ worden ‘gekend’. Denk aan Nisargadatta: “Verblijf in [of beter: als] Ik-Ben en Bewustzijn zal zijn geheimen prijsgeven.” Merrell-Wolff legt uit dat Bewustzijn niet verandert door de aan- of afwezigheid van objecten, en gaat in op ‘onsterfelijkheid’ en andere thema’s. De uiteenzettingen zijn boeiend, niet oppervlakkig of gemakzuchtig, en geven blijk van een groot verstand, dat op bijna wetenschappelijke wijze allerlei (bewustzijns)stadia en fenomenen kritisch onderzoekt en de implicaties ervan wil verhelderen op een bijna uitgestorven serieuze en grondige wijze. De aforismen ziet hij tevens als mijlpalen langs ‘de weg’ voor serieuze zoekers.

Juist vanwege Merrell-Wolffs duchtige onderzoekersgeest zijn zinnnetjes als: “Eigenlijk is wie Nirvana heeft bereikt, een goddelijk in plaats van een menselijk wezen” erg jammer. Ontwaken en Realisatie zijn menselijke mogelijkheden: suggesties van ‘goddelijkheid’ genereren weer zwemen waar we onderhand zonder kunnen. Was hij zijn kapiteinsopmerking vergeten? Mooi is weer wel de uiteenzetting over het stadium van Hogere Onverschilligheid, dat uitstijgt boven dat van gelukzaligheid* (extase), dat ‘slechts’ gevoelsaspecten raakt, maar nog veel onopgehelderd laat. Goed is tevens dat hij het effect van een inzicht (of stadium) op het organisme onderscheidt van het inzicht zélf: wat iets IS en wat het effect ervan op iemand is, worden nogal eens gemakzuchtig door elkaar gehaald. Hij stelt

ook dat een ontwikkeld mens dieper kan reiken dan een minder ontwikkeld mens, wat sommigen 'oneerlijk' zullen vinden. Maar ja, zijn muzikaliteit en de mate van *drive* gelijkelijk verdeeld?

Het boek is de noodzakelijke verheldering van deel 1. Het vergt wel complete aandacht (überhaupt de voorwaarde voor werkelijk leren en ontdekken) en motiveert hopelijk om scherper te leren kijken en denken dan de gemiddelde spiritualist wellicht gewend is.

Deze bespreking (gepubliceerd in *InZicht*) is niet per se bedoeld als aansporing dit boek te kopen, maar gaf mij wel de gelegenheid een paar belangrijke punten aan te kaarten.

Franklin Merrell-Wolff – *Filosofie van Bewustzijn zonder object* – Samsara 2022

* Diverse 'spirituelen' verwarren manische (of psychotische) episodens trouwens nogal eens met ontwaken en gelukzaligheid... en krijgen dan vaak tamelijk 'grandioze' ideeën over zichzelf - Jezus(energie) zou dan in hen geïncarneerd zijn, en meer van dat soort gefabuleer....

708 Ik las onlangs ergens: 'Je bent nooit slim genoeg om in te zien hoe dom je bent'. Die had ik graag zelf bedacht. Ik kwam tot nu toe nooit verder dan: 'Je bent altijd dommer dan je denkt.' En: 'Wie vandaag niets leert, is morgen nog net zo dom als gisteren'. Mag ik toch best eventjes content mee zijn, dacht ik zo.

709 Racisme, seksisme, xenofobie, en homohaar zijn géén 'witte privileges'.

710 Waar racisme of xenofobie met politieke macht wordt verenigd, ontstaat al snel, en vanzelfsprekend, institutioneel ofwel systemisch racisme. Waar racisme bestaat, zal het ook z'n weg vinden in de politiek. En aangezien racisme en xenofobie universeel menselijke fenomenen zijn...

711 *Klimaatcynisme en -ontkenning – de mens niet schadelijk?* Ja, er is geen opwarming gaande, er is geen vervuiling, geen voortschrijdende destructie van natuurlijke habitats, geen zeespiegelstijging, er zijn geen smeltende ijskappen en gletsjers, er zitten geen microplastics, paks, POP's, dioxinen, C8 en andere rotzooi in zo'n beetje alles wat leeft, er is geen plasticsoep, insecten zijn niet massaal stervende – en ook niet cruciaal. Micro-organismen in de aardlaag verminderen niet, bodemerosie

doet niet ter zake, door fosfaten aangedreven alles verstikkende algenvorming in meren en rivierdelta's maakt niks uit, CO_2 - en methaanlevels stijgen sinds 1850 niet op een wijze die in geen drie miljoen jaar is voorgekomen, stikstofgehaltes nemen niet toe, net zomin als de gehalten van allerlei andere giftige troep, want pesticiden, PFAS en de schrikbarende hoeveelheden aan andere chemicaliën die we uitbraken en dumpen, zijn geen enkel probleem (ook niet voor de vruchtbaarheid), net zomin als de tonnen radioactief afval en ander radioactief materiaal. De biodiversiteit neemt natuurlijk niet af, de wereldbevolking en de ermee samenhangende energieconsumptie en vervuilende *eco-footprint* neemt niet toe, en heeft uiteraard geen enkele impact, er zijn geen stapels aan bewijzen voor het steeds onstuimiger worden van weerfenomenen, *roadkill* is geen issue, veestapels ofwel bio-industrie zijn niet problematisch en afgrijselijk, ook niet voor de dieren, zoönose, luchtvaart en fossiele brandstoffen ook niet, het doet er niet toe dat jaarlijks een miljard trekkende zangvogels worden gevangen in het Middellandse Zeegebied, het planktongehalte en de aantallen van andere cruciale kleine organismen in de oceanen dalen niet, en plankton en dergelijke zijn niet verantwoordelijk voor een enorm aandeel van zuurstofproductie (we hebben uiteraard geen zuurstof nodig, dus boeien) en vast ook geen basisvoedsel voor al het zeeleven, de zeeën worden trouwens niet steeds zuurder, niet leeggevist met verwoestende sleepnetten, en op tal van wijzen vergiftigd, ocean- en luchtstromingen zijn niet aan het wijzigen, en de temperatuur van de oceanen stijgt ook niet waardoor ze nog minder kunnen opnemen – en die wijzigingen doen er toch niet toe, de zoetwatervoorziening is niet in gevaar in steeds meer gebieden op aarde (er is zogenaamd geen watercrisis), en ecosystemen zijn sowieso totaal ongevoelig voor ons doen en laten en hangen ook niet op complexe wijzen samen, en kunnen toch niet tot – in elk geval voor ons – ongunstige kettingreacties leiden. En er zijn ook niet steeds meer mensen op de loop vanwege allerlei milieueffecten, luchtverontreiniging sloopt de gezondheid van vele, vele honderden miljoenen mensen en dieren wereldwijd vast niet, er zijn ook zeker niet veel te veel mensen, rooibouw is helemaal niet verwoestend voor zowel de natuur als de sociale samenhang, en palmolie- en sojaplantages en dergelijke zijn totaal geen probleem voor mens, dier en natuur, net zomin als industrieel, chemisch en medisch afval en verontreiniging daardoor in water en bodem, en zich overal ver-

spreidende antibiotica is natuurlijk ook een mythe en sowieso geen enkel probleem. Om kort te gaan, met onze geglobaliseerde, technocratische, linkerhersenhelft-gestuurde hebzuchtige, cynische en onachtzame plundermentaliteit is helemaal niks mis, lang leve de 'vrije' markt, en verder: we kunnen nu eenmaal écht niet anders. *Right*. Kortom niets wijst erop dat de mens een enorme en schadelijke impact heeft op de gezondheid van ecosystemen en de natuur als geheel, en niets wijst erop dat we in elk geval medeverantwoordelijk zijn voor het brede palet aan klimaatproblemen.

Gelukkig beweegt inmiddels 80% van alle kinderen – wereldwijd – te weinig, en steeds minder en worden ze steeds vetter, mede doordat ze steeds vaker en langer vastgekleefd zitten aan beeldschermpjes zoals vliegen aan een plakstrip en ze te veel troep vreten. Ook hun IQ schijnt dalend te zijn. Zogenaamd echt knappe tech-koppen – met heel hoge IQ's, en met weinig invoelingsvermogen of empathische vermogens – bedenken steeds effectievere manieren om kinder- en aandachtvangers te bouwen, en data te stelen voor commerciële en andere hersenspoelingsdoeleinden. Ook de taalvaardigheid holt achteruit (alsmede de vruchtbaarheid, hoera!), en taalvaardigheid en kunnen denken hangen tamelijk sterk samen!

(Ik vergeet in bovenstaande opsomming van vervuiling, verstoring en verwoesting vast het een en ander, wat uiteraard gelukkig ook niet bestaat en bovendien vooral niet door ons komt, mocht het per ongeluk wel bestaan. Duidelijk is dat het niet louter om CO₂ gaat, daar ligt te veel de nadruk op naar mijn smaak. Ik vergeet ook dat wanneer men bomen plant – ter compensatie van uitstoot, of om milieudoelen na te streven, het veelal de verkeerde soorten zijn of de verkeerde plekken zijn voor de verkeerde soorten, en veel te vaak in monocultuur, hetgeen soms nog schadelijker is dan niets doen, en de natuur zelf haar gang te laten gaan... Dat bomenplanten wordt ook al snel en te vaak door bedrijven geëxploiteerd als verdienmodel, waarbij het dus niet om de boskwaliteit en de biodiversiteit gaat maar weer om geld. Hoe triest, maar tevens zeer menselijk.)

Bovendien: ontkennen, wegstijven en doordouwen zijn altijd al de meest geweldige strategieën geweest om reële problemen op te lossen of er zelfs interessante mogelijkheden in te ontdekken, en verbeeldingskracht heeft nooit tot innovaties en alternatieve en betere, meer heilzame, ideeën geleid. Het

is tevens bekend dat je altijd beter kunt wachten tot 'de anderen' iets doen. En bovendien, er kan natuurlijk ook helemaal niks aan gedaan worden, dat weet iedereen, *toch?*

Fijn! Kortom, niks aan de hand, dus laat ons vrolijk zijn, en laat ons vooral zo: *dooooorgaaaaan*. Gezellig! En gaat het toch, *totaal onverwacht*, mis voor de mens (want wie boeit het nu werkelijk als andere wezens lijden), ach, dan is er na ons maar 'de zondvloed', toch? Het zijn cynische tijden. En als we niks doen, komt er ook zoiets, uiteraard niet van god, maar door onszelf over onszelf – en de 'rest' van wat leeft – afgeroepen. Da's dan toch weer ironisch, niet? God is dood én overbodig bovendien, want we kunnen het nu zelf. Wij zijn de *walking dead*...

Wat zei Schopenhauer ook weer? O ja: '*De mens heeft van de aarde een levende hel voor dieren gemaakt.*' (Gelukkig zijn er amper in het wild levende dieren meer.)

En hij stierf in 1860. Wat er sindsdien niet allemaal nog verder verwoest, vergiftigd, uitgebuit, mishandeld, leeggeroofd, uitgewasemd, ontwricht, uitgestorven, verziekt en gemarginaliseerd is...

Een leuk en zinvol boekje is trouwens: *De toekomst van Nederland*, van rijksbouwmeester Floris Alkemade. Tevens interessant en leerzaam over onze zeer veelzijdige impact is: *De wereld zonder ons* van Alan Weisman – by the way: ruim 80% van de plasticsoep komt uit Aziatische rivieren... Mooie docu: *Tegenlicht: Boeren, Burgers en Beren*).

Ook leuk: Michael Shellenberger schreef ooit: 'Marten Luther King zei niet "I Have a Nightmare", maar "I Have a Dream".' Dus klimaatalarmisme werkt deprimerend en verlamvend, en dat is niet helpend of motiverend om iets te doen of bedenken, integendeel... Maar ja, dom optimisme ook niet... enne, je zult mensen mee moeten krijgen, en ze niet enkel van alles door de strot duwen, ook niet qua klimaatmaatregelen, want daar worden ze, begrijpelijkerwijs heel sacherijgig van. (Bovendien, activisten willen wel van kolen en olie af, maar haten kernenergie... er gaan elke maand meer mensen dood door uitstoot dan door radioactief materiaal en de paar ongelukken met kerncentrales in totaal, bovendien zijn de huidige opties veiliger dan de oude centrales, en zit er ook veel toxisch materiaal in zonnepanelen en accu's, en die troep heeft geen halveringstijd...).

Shellenberger is al meer dan 20 jaar milieuactivist, columnist en auteur van onder andere: *Apocalypse Never: Why Environmental Alarmism Hurts Us All*. Bovendien: een extreem snelle en fundamentele wijziging – b.v. binnen twintig jaar – van een wereldwijd systeem, zoals radicaaltjes, activistische autisten en hysterici eisen, zijn onhaalbaar en irreëel – zij zitten ook te veel en te vaak vastgekleefd (haha)! Vele landen zijn bovendien simpelweg te arm, of juist nog volop in ontwikkeling.

Anyway, ik ben niet voor overdreven alarmisme noch voor struisvogelgedrag of botte ontkenning. Een mens kan meerdere dingen tegelijk vinden of denken, tenzij men een simpleton is.

712 Ach, wat denken mensen toch graag een echt individu te zijn, zo heerlijk sluimerend existierend en zalig onbewust van alle diepgaande culturele programmeringen en andere vormen van geïnternaliseerd conformisme. Sprak niet iemand van kopieën van kopieën, van ‘fabriekswaar’, of van klonen van ‘het men’?

En hoe zei Oscar Wilde dat ook weer? ‘Leven is een van de zeldzaamste dingen in de wereld. De meeste mensen bestaan alleen maar.’

713 Waar blijkt uw individualiteit eigenlijk uit? Het soort sokken dat u ‘kiest’, de soort koffiebonen? Welke provider u benut – benut u ‘die’ of die u, trouwens? Welk wasmiddelenmerk? Welke plaats u als vakantiebestemming ‘kiest’? Met wie u wel of niet om wilt gaan? (Pas op, dat kan enkel via discriminatie, en da’s slecht, wordt graag gedacht...). Waar zit hem dat in, dat individuele, unieke, geheel eigene van u? Hebt u vrijuit gekozen om zo te zijn? Of bent u gewoonweg zo gevormd? En waardoor dan precies (niet aan tornen, kijk uit, pas op, vraag u dit niet al te ernstig af! Blijf dromen van een vrij en waar zelf, of een ziel, of een authentieke essentie).

Waarom doet u *precies dit* nu allemaal – dit wat u uw leven noemt? Een vraag die Nietzsche ons reeds voorhield...

714 Veronderstellen ‘meritocratie’, individualisme en vrije wil niet een onbeschreven blad voor elk klein kind – en derhalve een extreem gelijke en dus ‘vrije’ startpositie op alle denkbare fronten? Maar zoiets bestaat helemaal niet! Elk kind is beschreven ter wereld gekomen: DNA, huidskleur, sociale klasse, voeding, religieuze en culturele imprint, geestelijke en emotionele support en stimulans of zaken als huiselijk geweld (of juist niet)...

Individualisme, ‘doen wat je wil’ en meritocratie zijn in die zin ficties. Zoals er natuurlijk vele zijn. Dit drievuldige liedje veronderstelt immers een ‘gelijkheid’ die er niet is, en er niet kan zijn, en tevens oneindige mogelijkheden voor iedereen. Het is dan ook vooral een liedje van de *upper class* – dat echter in alle lagen van de bevolking doordringt, met alle ellende en frustratie van dien. Sterker nog, al die nadruk op ‘meritocratie’ in een steeds meer marktgestuurde maatschappij creëert in extremis twee gescheiden klassen: winnaars en verliezers...

Dit soort elitair individualisme leidt er ook toe dat velen in toenemende mate proberen individuele oplossingen te vinden voor collectieve of maatschappelijke problemen... en dat deze daardoor niet adequaat worden benoemd noch aangepakt. Het leidt tot: 'Ik wil dit of dat geregeld hebben voor mijzelf' in plaats van 'wij dienen dit te regelen voor ons allen'.

Voor meer hierover zie b.v. Michael J. Sandel – *De tirannie van verdienste – over de toekomst van de democratie*.

715 Waar gaat de politieke strijd in essentie om? Duidelijk niet meer over links of rechts, want links ligt al decennia spartelend aan het infuus – op wat dwaas activisme in extreme hoek na. Dus wellicht meer over hoog en laag, en over kosmopolitisch versus regionaal. Of over geld versus menselijkheid, misschien. Links moet weer léren leren, links is op de verkeerde wijze oneigentijds geworden, en al veel te lang. Tegenwoordig is progressief voor velen te globalistisch en dus kapitalistisch geworden én niet meer per se links in oude zin – opkomen voor de onderklasse, weet u nog? Het regionale, of 'nabije en vertrouwde', en een deel van het klasse-bewustzijn heeft men laten kapen door zeer rechts/conservatief/populistisch. Rechts/conservatief heeft een punt of twee, en lijkt her en der wat beter bij de wekker, maar links wil die punten niet leren kennen, is niet meer (zelf)kritisch, en is daardoor de rode draad danig kwijtgeraakt of erin verstrikt geraakt. Links is niet rood meer, maar misschien een te versnipperde, naar inclusieve gezelligheid strevende regenboog geworden – en daarmee sluit het teveel uit – de gewone man en vrouw bijvoorbeeld – die er minstens geïrriteerd door raken en wel wat anders aan hun hoofd hebben. Maar het leven, noch de politiek, is echt niet enkel feest of wat gezellige parades – maar bovenal: frictie en strijd.* En het wordt *ook* geen feest als je *nog meer* blinde vlekken (of ideologische dwaasheid) weet te kweken, ben ik bang. Wakker, eerlijk, zelfkritisch, waarsichtig, solidair en dapper, dat zou ik graag (weer) zien. Begrijp me goed, of niet verkeerd, één van die hartkamers in mij, is in wezen linksig progressief, emancipatoir en welwillend gestemd – en dus voor vrijheid mét een solidariteitsbesef. Juist daarom de opwellende kritiek.

(Acht landen gingen in Qatar met een 'One love'-regenboog-aanvoerdersarmband voetbal spelen! Zo lees ik op 21 september '22. Wow – hoe progressief! Dat zal ze leren... O nee, blijkt even later, toch niet, doen we maar niet, want we zijn hier te gast en dus...).

* Strijd, om te overleven natuurlijk, voor een gevoel van waardigheid en erbij horen, om tot expressie te komen, mee te tellen én strijd tegen de verholde, onderliggende horrors van het er-zijn zelf. 'This is the terror: to have emerged from nothing, to have a name, consciousness of self, deep inner feelings, an excruciating inner yearning for life and self-expression – and with all this yet to die.' Ernest Becker – *The denial of death*.

'We make up horror [stories] to help us cope with the real ones.' – Stephen King

716 Ik ben voor werkelijke individualiteit, autonomie en keuzevrijheid. Voor ieder mens – uiteraard: voor zover dat mogelijk, menselijk en haalbaar is! Daar hoort bij: de bewustwording van *cultural biases en andere vormen van zelfbedrog*, het je losmaken van religieuze of andere waanideeën, het activeren en trainen van de rede (en eerlijkheid), emotionele competentie (emotionele leegten en stoornissen bespoedigen de vatbaarheid voor religieuze en andere sprookjes), de volgroeiing van het vermogen tot invoelen, de erkenning van wederzijdse afhankelijkheid, een gevoel van dankbaarheid en historisch besef, de kracht om te zeggen wat gezegd moet worden, en te doen wat gedaan moet worden, een afwezigheid van *entitlement* (menen recht te hebben op) en ressentiment, de *guts* om niet enkel voor jezelf te leven, het vermogen tot delen en solidariteit, leren en dus beseffen dat je altijd minder weet dan je leuk vindt of je uitkomt; het besef dat je het mis kunt hebben en dat er altijd mensen zijn die meer weten of kunnen dan jij – en dat je daarvan kunt leren.

Het omvat vanzelfsprekend tevens eerlijkheid, de bereidheid accuratere data en argumenten je mening te laten wijzigen, om foutieve, maar voor jou gunstige noties te laten varen als ze onrechtvaardig of onjuist blijken, het lef om over je eigen schaduw heen te stappen, de gave een gebaar te maken, een halt toe te roepen aan wat verwerpelijk is (*inside and outside*), of zwaar bevochten verworvenheden actief te beschermen, je te verzetten tegen regressieve en repressieve tendensen, het besef dat geld een middel maar geen doel is, en dat niet alles een prijskaartje moet hebben, dat 'natuur' en andere levende wezens net zoveel recht op bestaan hebben als sapiens, het inzicht dat sapiens te vaak rapiens is, en dat dat moet en kan stoppen of veranderen, en dat dat bij jou begint. Dat transities, veranderingen en crisissen kansen herbergen voor de oplettende, en dat andersdenkenden wellicht belangrijker zijn dan je denken wil – van (te) gelijkgestemden leer je vrijwel niks – met hen zit je immers in een echokamer!

Voorts: wakkerheid, onderscheidingsvermogen, je kunnen verplaatsen in de ander, dieren meer als gelijken ervaren, je bewust worden van je privileges.

En, als het effe kan, aandacht voor Bewustzijn, leren doorvoelen en uitzoemen, op de juiste wijze luisteren naar intuïtie, overtuigingen ontmantelen en wat dies meer zij – en bij voorkeur op het juiste moment! (Zie mijn ‘oeuvre’, ha!)

Begrijpen? Knuf.

‘The whole thing [religion] is so patently infantile, so foreign to reality, that to anyone with a friendly attitude to humanity it is painful to think that the great majority of mortals will never be able to rise above this view of life.’ Sigmund Freud

Maya Angelou zei: ‘If you don’t like something, change it. If you can’t change it, change your attitude.’

Sprak ik niet al eens over creativiteit? Over het vermogen van de echte mens om je perspectief te wijzigen, to change your mind? Ze zei nog iets wat wel interessant en waar is: ‘Als je steeds maar bezig bent om normaal te zijn, kom je er nooit achter hoe bijzonder je kunt zijn...’.

Ja, maar liever geven we de anderen, de samenleving, het patriërchaat, de buitenlanders, of de elite de schuld... en geven we aldus onze vrijheid en medeverantwoordelijkheid uit handen, en presenteren we ons aldus als onwillige, onmachtige slachtoffers... bah.

Veel interessanter en eerlijker is het om je werkelijk af te vragen: hoe kan ik creatiever, weerbaarder, vaardiger en eerlijker zijn of worden, wat kan of moet ik eens leren, upgraden en veranderen als ik blijkbaar zo zit vastgeleefd in een waanidee, dogma of excuushouding – hoe eerlijk en eigenlijk ben ik en waar pleeg ik zelfverraad? En herken ik dat überhaupt wel, of schuif ik het liever ergens op af?

Freud zei ook nog: ‘The religions of mankind must be classed among the mass-delusions (...). No one, needless to say, who shares a delusion ever recognizes it as such.’ Zo ook met complotfanaten, fundamentalisten en blinde progressief-humanistische of juist rechts-nationalistische ideologen die vaak lijden aan (narcistische of moralistische) groepsbesmetting en vaak tamelijk goedkope, sentimentele, tribale uitvluchten (en externe onderdrukkers, vijanden of ‘slechte mensen’) zoeken of aanwijzen als oorzaak van ‘het kwaad’, of zich simpelweg moreel superieur wanen en dus graag veelkleurige oogkleppen opzetten.

Stelregel: Hoe harder je schreeuwt en hoe sneller je beledigd raakt, hoe incompetenter, instabieler en onzekerder je blijkbaar bent, en hoe dubieuzer je ‘argumenten’ zijn. En hoe sneller jijzelf deel wordt van, of ten prooi valt aan, een nieuwe – maar dan echt bestaande – dogmatistische tirannieke of totalitaire ‘klasse’ of clan.

Drie hierop aansluitende citaten vond ik nog:

‘Tirannie bestaat daarin dat je wilt heersen, overal, ook waar je niets te zeggen hebt.’ Blaise Pascal

‘Fanatisme is de zoon van onwetendheid.’ Pierre Claude Victor Boiste

‘Fanatisme is een overcompensatie voor twijfel.’ Robertson Davies

717 Woede en frustratie zijn misschien niet de beste motivatoren om tot verandering en nieuwe perspectieven te geraken – wel om anderen trachten te dwingen tot het een of ander. Maar woede en frustratie belemmeren te veel de verbeeldingskracht – of vervormen deze. Ze hinderen ook de creativiteit en het vermogen tot werkelijk kritische beschouwing, en leiden maar al te gemakkelijk tot eenzijdigheid en disruptieve semi-oplossingen of erger. Desondanks zijn woede en frustratie wel krachten om serieus te nemen – er zit veel energie in, die ook door creatieve welwillenden op een zinnige wijze gekanaliseerd zou kunnen worden, en niet enkel of vooral door eenogige demagogen, of spontaan samengeschoolde meutes, zoals te vaak gebeurt. Dus om iets op gang te brengen is het soms geschikt of af en toe zelfs noodzakelijk – als aanzet dus. Maar zij die menen dat het steeds tentoonspreiden van hun woede en frustratie (of emotioneel-geestelijk onvermogen?) authenticiteit zou vertegenwoordigen en het beschikken over enige zelfbeheersing en reflectie niet, of zij die heerlijk geïdentificeerd blijven hangen in emotioneel doen, of er zelfs aan verslaafd raken, zijn voor mij niet authentiek te noemen, en hebben het mis. Authenticiteit is immers vooral, of primair, *jezelf niet verloochenen*, en dat is iets anders dan bij het minste of geringste je emoties of problemen etaleren en op anderen projecteren, hetgeen ik al eens omschreef als emotionele incontinentie.

P.S. – Niet iedereen is een zwaar getraumatiseerde die het niet daardoor kan helpen hyperemotioneel te zijn of snel opgehitst te worden. *Trauma's onderschatten is net zo erg als alles daartoe verheffen!*

In de docu *The Mormons are Coming*, gaan aanhangers van deze sekte vriendelijk glimlachend op de bezoekers van de musical *The Book of Mormon* af en vragen hen: 'Hi, wanna hear about the real thing now?' Ze schreeuwden dus niet, deden niet verongelijkt of hysterisch, laat staan intimiderend of agressief. Ze zwaaiden dus ook niet met treurige klaag- of dreigplakkaaten noch met over-spandoekjes. Heb, zoals u weet, niks met sekten, maar deze mormoonse actie of 'protest'-benadering acht ik zeer sympathiek. Toch kan ik zoiets nooit anders horen dan: *The Morons are Coming...*

718 We zouden ook een schonere wereld kunnen wensen. Schoner in de zin van minder vervuild en op de markt gericht, én schoner in de zin van mooier en heilzamer. Minder vervuild ook in de zin van de helaas jaarlijks toenemende toxische emotioneel-verbale uitstoot...

719 *Architectuur was toch ooit een kunstvorm?* – Er moeten niet enkel meer woningen worden gebouwd, maar vooral mooiere, als u het mij vraagt. Ontsla dus eerst eens alle ‘architecten’.

720 Waar winst en groei de hoofdoogmerken zijn, daar raken andere vitale aspecten al snel uit beeld. De overdreven en inmiddels geïnternaliseerde nadruk op winst en groei om de groei, belemmert wijsheid, verarmt de geest, vervormt de verbeeldingskracht, verhindert het gevoel voor schoonheid, verpest de saamhorigheid, leidt tot jachtigheid en uiterlijk vertoon en maakt ons sneller ontevreden. De overdreven nadruk op het (neoliberale) economische model holt ons uit en vervormt onze geesten; het maakt ons uiterlijk gezien rijker maar innerlijk armer – het ontmenselijkt.

Marktdenken marginaliseert de liefde voor natuur, kunst, filosofie, *vrije wetenschap*, vrije tijd, onderzoeksjournalistiek, genegenheid en de liefde voor elkaar, de solidariteit en de vrije aandacht. Het werkt ook controledwang en conformisme in de hand. De prijs voor al die zogenaamde winst is onvoorstelbaar hoog. Maar een oog dat enkel centen telt (en er aldus ‘bij’ wil horen, en mee wil tellen), zal dat niet zien, en een hart dat enkel ‘hebben’ kent, zal het niet voelen. Gelukkig gaan spiritualiteit à la mindfulness en ‘wetenschappelijk’ kapitalisme wel heel goed samen...

Schreef Erich Fromm niet reeds lang geleden een boek over het spanningsveld tussen ‘hebben en zijn’?

Kwam zojuist nog een leuke zin tegen – de hoofdpersoon, Mia, komt voor een massage in ‘een rustgevende ruimte met van die newagemuziek die bedoeld is om alle menselijke wezens in slaapwandelaars te veranderen...’. Ha!

Siri Hustvedt – *De zomer zonder mannen*, een aardige roman, met zowel zinnige kritiek op domheid van mannen, als op geniepig en sadistisch status- en reputatiegedoe van meisjes/vrouwen.

721 Meer koopkracht! Maar wat kopen we eigenlijk met en voor die kracht, en waarom precies? En wat kost dat allemaal?

722 Iedereen is een kopie van een kopie, een lopendebandproduct van eigentijdse noties, culturele bagage, gangbare moraal, soms nog vermengd met wat virtuele opgewondenheid en een handjevol issues.

Daar komt eigenlijk alleen de enkeling echt achter die er de strijd mee aangaat.

Het betreft hier overigens vooral, een bewuste en *innerlijke* strijd (de strijd tegen het verinnerlijkte ‘men’), hoewel iemand erdoor wel wat in conflict kan raken met de kopieën om hem of haar heen, maar dat gebeurt toch wel, niet?

723 Gelukkig schijnt onze vruchtbaarheid te verminderen, laten we hopen dat de marktgestuurde wetenschap daar niet te veel aan doet. Laten we in Woensels naam alle fertiliteitsklinieken snel sluiten.

724 *Aandacht.* – Is die nog een beetje vrij, of reeds geheel en al weggezogen door steeds slimmere algoritmes in uw heilige smartphone? Smartphones zijn handig, maar ook *dementor-devices*, vampirische infectie- en projectiemodules, die de toch al tamelijk onvrije en weinig resistente en nauwelijks veerkrachtige geest kapen en die de aandacht steeds meer gevangenhouden en wegzuigen van het reële naar het virtuele én de geest infecteren en muteren.

In de ban van de ring? Nee, in de ban van ‘het ding’. *And it’s gonna get worse.*

725 De ‘vrije’ markt en de democratie staan op zeer gespannen voet. Burger (of menselijkheid) en natuur komen er steeds meer door in het gedrang. We kunnen daar minder aan doen dan sommigen zeggen te willen, maar veel meer dan we feitelijk doen – *if we wake up a bit, that is, and put our money where our mouth is.*

726 Vergrijzing is alleen een probleem als de groeiende groep ouderen zich weg laat zetten en besluit niet mee te doen, geen bijdrage meer te leveren, op welke manier dan ook. En dat zouden ze juist heel goed kunnen doen, daar ze niet meer hoeven te werken, en dus meer vrije tijd hebben. Ze kunnen hun rijke levenservaring maatschappelijk inzetten ter lering, vermaak en verrijking, of hun tijd verdoen met louter ‘leuke dingen’, of met wegwijnen en klagen. Ouderen aller landen verenigt u, en doe eens wat! De kinderen en kneusjes van de nieuwe tijd hebben u hard nodig! Vergrijzing is niet alleen een kostenpost maar ook een potentieel kapitaal!

Enne, als je dan al denkt dat vergrijzing een probleem is, waarom dan toch al dat gezeur over veilig leven, denken om je gezondheid, veel bewegen, niet roken, weinig drinken en andere kuddeachtige bravigheid, daar gaan mensen alleen maar langer van leven! Ze kunnen economisch bezien toch beter doodgaan als ze 67 zijn, of niet dan? Zo hoeft je ook geen pensioen uit te keren en AOW, en dat scheelt uiteraard enorm. Oude mensen: egoïstische lastpakken, dat zijn het, weg ermee. Ze lijken (blijkbaar) op van die mensen die veel te lang op een feestje blijven hangen. Dus: subsidies op fastfood, groenten en fruit duurder maken, de belastingen van alcohol en sigaretten afhalen, en die overal beschikbaar maken voor iedereen vanaf 13 jaar (die kids weten immers al helemaal wat ze zijn en willen tegenwoordig)! Ik ga ook maar een partij oprichten denk ik...

727 Berichtje op NOS-site op 12 maart '21. "Minder CO₂-uitstoot in coronatijd, maar toch haalt kabinet Urgenda-doelstelling niet."

Right. De uitstoot komt door het kabinet? Dus niet omdat *wij* zoveel vlees en andere troep vreten, energie verbruiken, nutteloos heen en weer rijden, megatonnen beton blijven gebruiken, onzalige industrieën (al dan niet bio) en bedrijfjes en dienstverlenende organisaties gaande houden, megastallen nodig denken te hebben, nutteloze callcenters blijven bevolken, overal onnodige verlichting aanlaten, en allerlei overbodige *shit* produceren en kopen en van alles en nog wat doen? Kortom óns gedrag veroorzaakt de vervuiling niet, maar 'het kabinet' is als enige verantwoordelijk. Juist.

Nou begrijp ik het... niet wij, maar zij! Hoe heerlijk alles op de politiek of het kabinet te kunnen afschuiven, en zelf fijn onachtzaam door te gaan met wat we al deden (enkel wat gehinderd door corona). Zucht.

Als iedereen zo begaan was met het milieu zouden de groene partijtjes de overgrote meerderheid hebben, of krijgen. Gaat uiteraard niet gebeuren, want *nobody really cares that much*. Het meeste klimaatgemopper is bovenal lippendienst en afschuifpraat.

De juiste kop zou zijn geweest: "Minder CO₂-uitstoot in coronatijd, maar toch halen *wij* de Urgenda-doelstelling niet."

728 Is niet zelfs de zelfmoordenaar intens aan zichzelf en diens verhaal verknocht? Ware dat niet zo dan zou deze immers veranderen in plaats van sterven, en een ander liedje gaan zingen. Ik-Ik-Ik.

729 *Sociaal verkeer.* – Hoewel u mij vaak heeft horen of zien uiteenzetten hoe groot het belang is een echt mens te worden, en